

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 1 Nisan 2015

Kömüre Hücum

Türkiye'nin enerji kullanımındaki ithalat bağımlılığının, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve dış açık açısından en önemli sorunlardan birisi olarak değerlendirilmekte olduğunu biliyoruz. Nitekim, 1990'lı yıllarda yüzde 75 oranında olan yerli kaynaklara dayalı elektrik üretiminin payı, 2002'de yüzde 50'ye gerilemiş, 2014 sonu itibariyle de yüzde 37 olarak gerçekleşmiştir. Uluslararası Enerji Ajansı'nın verileri yurt içinde arz edilen enerjinin neredeyse %75'inin net ithalatla karşılandığını göstermektedir.

Bu tehdit karşısında hükümetin enerji konusundaki planlarının iki hedef üzerine inşa edilmekte olduğunu görüyoruz: artan elektrik enerjisi talebini karşılamak ve dışa bağımlılığı azaltmak. Bu hedefler doğrultusunda önümüzdeki on yıl boyunca elektrik üretiminin en önemli unsuru olarak kömür sektörü ön plana çıkartılmaktadır. Nitekim Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı da 2012 yılını "kömür yılı" olarak ilan etmişti. "Kömüre hücum" planının bir yandan ucuz enerji kaynağı olarak enerji güvenliğimizi arttıracacağı varsayılırken, diğer yandan bölgesel kalkınmayı özendireceği ve dış açığımızı azaltacağı beklenmektedir.

"Kömüre hücum" planı üzerine yakın geçmişte iki önemli rapor hazırlandı: Bunlardan birincisi *Bloomberg New Energy Finance* ve *WWF-Türkiye* (BNEF-WWF) tarafından hazırlanan "Türkiye'nin Değişen Elektrik Piyasaları" başlıklı raporu (*) ; diğeri ise *International Institute for Sustainable Development – Global Subsidies Initiative* (IISD-GSI) tarafından hazırlanan (**) "Türkiye'de Kömür ve Yenilenebilir Enerji Teşvikleri" konulu raporu. Her iki rapor da birbirini tamamlayan bulgular sunarak, Türkiye ekonomisinin enerji dar boğazını aşma konusunda önemli uyarılar içerirken, bir yandan da alternatif enerji kaynaklarının önemini vurguluyor.

BNEF-WWF bulgularına göre Türkiye'de elektrik enerjisi talebi 2023'te 373 terawatt-saat (TWh), 2030'da ise 462 TWh'a ulaşacaktır. Hükümetin "kömüre hücum" planı taş kömürü ve linyite dayalı termik santral kapasitesini önemli ölçüde arttıracaktır. Bu iki kaynağın elektrik üretimindeki toplam payı 2013-2030 yılları arasında %26'dan %35'e yükselecektir. BNEF-WWF yazarları, söz konusu resmi projeksiyona alternatif olarak geliştirdikleri *Yenilenebilir Enerji Senaryosu* altında, önümüzdeki on yıl içerisinde elektrik talebinde beklenen artışın önemli bir bölümünü yeni kömür santralleri yerine, başta rüzgar ve güneş olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanabileceğini öngörmektedir.

Kömür ağırlıklı enerji üretimi çoğunlukla kömür işletmeciliğinin "iktisadi maliyetlerinin daha ucuz olduğu" varsayımına dayandırılmaktadır. Oysa İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi'nden Sevil Acar hoca ve arkadaşlarının IISD-GSI çalışması Türkiye'de kömüre sağlanan teşviklerin önemli boyutlarda olduğunu; bir ön değerlendirmeye bu teşviklerin tahmini düzeyinin kilowatt-saat (kWh) başına 0.01-0.02 US\$ aralığında olduğunu ortaya koymaktadır. IISD-GSI raporundaki hesaplamalara göre 2013 yılında kömür endüstrisine verilen toplam ölçülebilir teşvik miktarı yaklaşık 730 milyon dolara ulaşmaktadır. Bu rakam; taşkömürü sektörüne yapılan doğrudan aktarımları, kömür rezervlerinin araştırılması için

verilen teşvikleri, kömürlü elektrik santrallerinin iyileştirilmesini ve yoksul ailelere yapılan kömür yardımını kapsamaktadır. Diğer yandan bu teşviklerin, yeni teşvik ve garantiler de eklenerek devam etmesi, ülkeyi kömüre bağımlı bir teknik, kurumsal ve hukuki yapıya mahkum etmekte ve yenilenebilir enerjilerin gelişmesinin önünü tıkamaktadır.

Kömürün yaygın sağlık ve çevre kirliliği yaratan bir sektör olduğu da unutulmaması gereken bir olgudur. TÜİK verilerine göre Türkiye'nin 2012 yılına ait toplam karbon dioksit ve sera gazları salımları 439 milyon tona ulaşmıştır. Bunun 308 milyon tonu enerji üretimi kaynaklı olup, elektrik enerjisi üretimi bu toplamın yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır.

Nitekim, IISD-GSI raporu, kilowatt-saat başına sağlık maliyetleri, karbon dioksit ve sera gazlarının maliyetleri ve teşvikler dahil olmak üzere nihai maliyetler hesaba katıldığında kömüre dayalı elektrik üretiminin bugün bile rüzgar ve fotovoltaik güneş enerjisinden daha pahalı olduğunu belgelemektedir.

Bütün bu gerçeklere karşın Türkiye'nin süregelen enerji politikası sürekli olarak abartılı talep öngörülerıyla ileride büyük bir enerji açığı ile karşı karşıya olduğu şantajına dayandırılmakta, yerli ve uluslararası enerji tekellerine denetimsiz proje lisansları sunmaya hizmet etmektedir. Oysa gelişmişlik, enerji tüketimini hızla arttırmakla değil; enerjiyi verimli kullanmakla, tüketimi azaltmakla ve yenilenebilir kaynakların enerji tüketimi içindeki payını arttırmaya yönelik politikalarla ölçülmelidir.

Her iki raporun da yazarlarına Türkiye'nin bu çok önemli sorununa bilimin ışığında sundukları bulgular ve geliştirdikleri alması (ve aykırı) öneriler için teşekkür borçluyuz.

Değerli okurlarım; bu elinizdeki, 2005'ten bu yana sürdürdüğüm Ekonomi Politik köşesinin 500. yazısı oldu. Değerli destekleriniz ve sıcak ilginiz için sizlere teşekkürlerimi sunarım.

(*) “Türkiye'nin Yenilenebilir Gücü: Türkiye İçin Elektrik Enerjisi Arz Senaryoları”

<http://www.wwf.org.tr/?3640>

(**) Sevil Acar, Lucy Kitson ve Richard Bridle (Mart 2015) *Türkiye'de Kömür ve Yenilenebilir Enerji Teşvikleri*

http://www.iisd.org/gsi/sites/default/files/ffsandrens_turkey_coal_tk.pdf